

הַלְבוֹת שְׁמִטָּה וַיּוֹבֵל פָּרָק ד

א. כָּל שְׁתוּצִיא הָאָרֶץ בַּשָּׁנָה שְׁבִיעִית בֵּין מִן הַזֶּרַע שֶׁנִּפְל בָּהּ מִקֵּדָם שְׁבִיעִית, בֵּין מִן הָעִיקָרִים שֶׁנִּקְצְרוּ מִקֵּדָם וַחֲזָרוּ וַעֲשׂוּ, שְׁנִיָּהּ נִקְרְאוּ סְפִיחַ, בֵּין מִן הָעֲשָׂבִים וְהַיֵּרָקוֹת שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין לָהֶן זֶרַע הַכֹּל מִתֵּר לֹאכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִיתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם, לֹאכְלָהּ" (ויקרא כה, ו).

ב. אִפְלוּ שְׂדֵה שְׁנִטְיָבָה בְּשְׁבִיעִית, וְצִמְחָה פְּרוּתִיהָ מִתְרִין בְּאֲכִילָהּ; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "אֵת סְפִיחַ קִצִּירָךְ לֹא תִקְצֹר" (ויקרא כה, ה), שֶׁלֹּא יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹצֵר בְּכָל שָׁנָה. וְאִם קִצֹּר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין, לוֹקָה. בַּיָּצֵד כְּגוֹן שֶׁעָקַר כָּל הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיד כָּרִי וְדָשׁ בַּבֶּקֶר, אוֹ שֶׁקִּצֹּר לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֲלֹא קוֹצֵר מַעֲט מַעֲט, וְחוֹבֵט וְאוֹכֵל.

ג. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁיְהִיוּ כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ. וְלָמָּה גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם: מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה שֶׁלֹּא יֵלֶךְ וַיִּזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וַיִּזְרְעוּנִי גֵנָה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בַּסֶּתֶר, וְכִשְׁיִצְמָחוּ יֹאכֵל מֵהֶם וַיֹּאמֶר סְפִיחִים הֵן; לְפִיכָךְ אָסְרוּ כָּל הַסְּפִיחִים הַצּוֹמְחִים בְּשְׁבִיעִית.

ד. הֵא לְמִדָּת, שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית אֲלֹא פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת, וְהָעֲשָׂבִים שֶׁאֵין זוֹרְעִין אוֹתָם רַב הָאָדָם, כְּגוֹן הַפִּיגָם וְהַיִּרְבוּזִין הַשּׁוֹטִים וְכָל כִּיּוֹצֵא בָהֶן; אֲבָל הַיֵּרָקוֹת שֶׁדֶּרֶךְ רַב הָאָדָם לִזְרֹעַ אוֹתָן בְּגִנּוֹת, וּמִיָּנִי תְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת כָּל הַצּוֹמֵחַ מֵהֶן אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם; וְהַמְּלַקֵּט אוֹתָן, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת.

ה. סְפִיחִים הָעוֹלִים בְּשְׂדֵה בּוֹר, וּבְשְׂדֵה נִיר, וּבְשְׂדֵה כָּרֶם, וּבְשְׂדֵה זֶרַע מִתְרִין בְּאֲכִילָהּ. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם זוֹרֵעַ מְקוֹמוֹת אֵלּוּ: שְׂדֵה בּוֹר, אֵין אָדָם נִפְנֶה לְשֵׁם; וּשְׂדֵה נִיר, רוֹעֶה הוּא בְּתַקְוָנָה; וּשְׂדֵה כָּרֶם, אֵינוֹ אוֹסֵר כְּרָמוֹ; וּשְׂדֵה זֶרַע, הַסְּפִיחִין מִפְּסִידִין אוֹתָהּ. וְכֵן הִתְבַּן שֶׁלְּשְׁבִיעִית מִתֵּר בְּכָל מְקוֹם, וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו.

ו. סְפִיחִין שֶׁלְּשְׁבִיעִית שֶׁיִּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ; וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיָד אֲלֹא חוֹרֵשׁ כְּדֶרֶכוֹ, וּבִהְמָה רוֹעֶה כְּדֶרְכָּהּ. וְעַד מָתִי אֲסוּרִין סְפִיחֵי שְׁבִיעִית, בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית: מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד חֲנֻכָּה; וּמִחֲנֻכָּה וְאַלְף, סְפִיחִין מִתְרִין. וְהַזּוֹרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחֵר שְׁבִיעִית, הַגְּדוֹלִין מִתְרִין.

ז. בְּצִלִּים שֶׁיִּצְאוּ מִשְׁבִּיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אִם עָשׂוּ כִּיּוֹצֵא בָהֶן, מִתְרִין; וְאִם לֹאוּ, אֲסוּרִין. וְכֵן שְׂאֵר הַפְּרוֹת אֵין לוֹקְחִים אוֹתָם בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אֲלֹא מִשִּׁיעֲשׂוּ כִּיּוֹצֵא בָהֶן מִפְּרוֹת מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית: עֲשֵׂה הַבִּפּוֹר, הַתֵּר הָאֶפֶל. וּמִתֵּר לִקַּח יֶרֶק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִיָּד. וּמֵאִימָתִי מִתֵּר אָדָם לִקַּח לוֹף בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִשִּׁירְכָּה הַחֲדָשׁ.

ח. בְּאַחַד בְּתִשְׂרִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשִׁמְטִין וְלִיּוֹבְלוֹת. פְּרוֹת שְׁשִׁית שֶׁנִּכְנָסוּ לְשְׁבִיעִית אִם הָיוּ תְבוּאָה אוֹ קִטְנִיּוֹת אוֹ פְּרוֹת הָאֵילָן, וְהִגִּיעוּ לַעֲוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת קֵדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין: וְאֵף עַל פִּי שְׂאוּסָף אוֹתָם בְּשְׁבִיעִית, הָרִי הֵן כְּפְרוֹת שְׁשִׁית לְכָל דְּבַר. וְאִם לֹא בָּאוּ לַעֲוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת אֲלֹא אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי הֵן כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית: הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת

אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ, מִשּׁוּם סְפִיחִים; וּפְרוֹת הָאֵילָן, אוֹכְלִין אוֹתָן בְּקֹדֶשֶׁת שְׁבִיעִית.

מ. הָאֶרֶז, וְהַדָּחַן, וְהַפְּרָגִין, וְהַשְּׁמִינִין, וּפּוֹל הַמִּצְרֵי שְׁזָרְעוּ לְזֶרַע הוֹלְכִין בָּהֶן אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי: אִם נִגְמַר פְּרִים קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין בְּשְׁבִיעִית כְּפִרוֹת שְׁשִׁית; וְאִם נִגְמְרוּ אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִשּׁוּם סְפִיחִים.

י. הִירָק, בְּשַׁעַת לְקִיטָתוֹ. וְהָאֶתְרוֹג אִפְלוּ הָיָה כְּפּוֹל קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִעְשָׂה כְּכֹד בְּשְׁבִיעִית חֵיב בְּמַעֲשֵׂרוֹת כְּפִרוֹת שְׁשִׁית; וְאִפְלוּ הָיָה כְּכֹד בְּשִׁשִּׁית הוֹאִיל וְנִלְקָט בְּשְׁבִיעִית הָרִי הוּא כְּפִרוֹת שְׁבִיעִית, וּמִתְעַשֵּׂר כְּפִרוֹת שְׁשִׁית לְהַחֲמִיר.

יא. וְכֵן פְּרוֹת שְׁבִיעִית שִׁיבְּאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בְּתִבּוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְאֵילָנוֹת, הוֹלְכִין אַחֵר עֹנֶת הַמַּעֲשֵׂרוֹת; וְהַפְּרָגִין וְהַשְּׁמִינִין וְהָאֶרֶז וְהַדָּחַן וּפּוֹל הַמִּצְרֵי שְׁזָרְעוּ לְזֶרַע, אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי; וְהִירָק, אַחֵר לְקִיטָתוֹ.

יב. פּוֹל הַמִּצְרֵי שְׁזָרְעוּ לְזֶרַע בְּשִׁשִּׁית, וְנִגְמַר פְּרִי קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלְשְׁבִיעִית בֵּין יָרֵק שָׁלוּ בֵּין זֶרַע שָׁלוּ, מִתֵּר בְּשְׁבִיעִית. וְאִם זָרְעוּ לְיָרֵק, וְנִכְנָסָה עָלָיו שְׁבִיעִית בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרְעוּ, אֲסוּר כְּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית; וְכֵן אִם זָרְעוּ לְזֶרַע וּלְיָרֵק, הָרִי הוּא אֲסוּר.

יג. עֶבֶר וְזָרְעוּ בְּשְׁבִיעִית, וַיֵּצֵא לְשִׁמְיִנִית אִם זָרְעוּ לְזֶרַע בֵּין זָרְעוּ בֵּין יָרֵקוּ, אֲסוּר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית כְּשֶׁאֵר הַסְּפִיחִים; וְאִם זָרְעוּ לְיָרֵק הוֹאִיל וְנִלְקָט בְּשִׁמְיִנִית בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרְעוּ, מִתֵּר. זָרְעוּ לְזֶרַע וּלְיָרֵק זָרְעוּ אֲסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִים, וִירָקוּ מִתֵּר.

יד. בְּנוֹת שׁוּחַ הוֹאִיל וְהֵן נִגְמְרִין לְאַחֵר שְׁלוֹשׁ שָׁנִים אִם בָּאוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשֵׂרוֹת קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלְשִׁמְיִנִית, הָרִי הֵן נֹאכְלוֹת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה מִן הַשְּׁבוּעַ בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית.

טו. הַבְּצָלִים הַסְּרִיסִים וּפּוֹל הַמִּצְרֵי, שֶׁמִּנֵּעַ מֵהֶם מִים שְׁלוֹשִׁים יוֹם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשֶׁלֹּבַעַל, שֶׁמִּנֵּעַ מֵהֶם שְׁלוֹשׁ עֹנוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִי אֵלּוּ מִפְּרוֹת שְׁשִׁית; פָּחוֹת מִכָּאן, הָרִי הֵם כְּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית.

טז. הַדְּלוּעִין שֶׁקִּימָן לְזֶרַע אִם הִקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִפְסְלוּ מִלְּאָכֵל אָדָם מִתֵּר לְקִימָן בְּשְׁבִיעִית, שֶׁהֵן מִפְּרוֹת שְׁשִׁית. וְאִם לֹא הִקְשׁוּ, אֲסוּרִין כְּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית. וְכֵן הִירָקוֹת כָּלֵן שֶׁהִקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִתֵּר לְקִימָן בְּשְׁבִיעִית; וְאִם הָיוּ רִכִּים, אֲסוּר לְקִימָן מִשּׁוּם סְפִיחִים. וְאִין מַחֲיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרֵּשׁ אֶת הַלוּף, אֲלֹא מִנִּיחוֹ בְּאֶרֶץ כָּמוֹת שְׁהוּא; אִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִתֵּר. וְאִין מַחֲיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרֵּשׁ אֶת הַקִּנְדָּס, אֲלֹא גֻזַּז בְּעֵלִין; וְאִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִתֵּר.

יז. לוּף שֶׁלְעֶרֶב שְׁבִיעִית, וְכֵן בְּצָלִים הַקִּיצוֹנִים וּפּוּאָה שֶׁנִּגְמְרוּ לִפְנֵי שְׁבִיעִית מִתֵּר לַעֲקֹר אוֹתָן בְּשְׁבִיעִית בְּקִרְדָּמוֹת שֶׁלְמִתְכַּת, וְאִין בְּזֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת הָאֶרֶץ.

יח. הַבְּצָלִים שֶׁיִּרְדּוּ עָלֵיהֶם גְּשָׁמִים בְּשְׁבִיעִית, וְצָמְחוּ כָּל זְמַן שֶׁהָעֵלִין עָלֵיהֶן יָרֵקִין, הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין. וְאִם הִשְׁחִירוּ, הָרִי אֵלּוּ כְּנִטוּעִין בְּאֶרֶץ; וְאוֹתָן הָעֵלִין, אֲסוּרִין מִשּׁוּם סְפִיחִין. וּבֵין כֹּךְ וּבֵין כֹּךְ, הַבְּצָלִים עֲצָמָן בְּהִתְרֵן עוֹמְדִין.

יט. בצל שעקרו בשביעית, ונטעו בשמינית, ורבו גדוליו על עיקרו העלו גדוליו את עיקרו, והתר הכל: הואיל ושביעית אסורה על ידי קרקע, כף בטילתה על ידי קרקע.

כ. הפרות שיוציא האילן בשביעית לא יאסף אותן בדרך שאוסף בכל שנה, שנאמר "את-ענבי נזירך לא תבצר" (ויקרא כה,ה); ואם בצר לעבודת האילן, או שבצר בדרך הבוצרים לוקה.

כא. וכיצד עושה: תאנים שלשביעית אין קוצין אותן במקצה, אבל מיבש אותן בחרבה; ולא ידרך ענבים בגת, אבל דורך הוא בערבה; ולא יעשה זיתים בתוף הבד, אבל כותש הוא ומכניס לבד קטן ביותר; וטוחן בבית הבד, ומכניס לבד קטנה. וכן בשאר הדברים כל שיכול לשנות, משנה.

כב. מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית, שנאמר "והשביעת תשמיטנה ונטשתה" (שמות כג,יא). וכל הנועל פרמו, או סג שדהו בשביעית בטל מצות עשה; וכן אם אסף כל פרותיו לתוף ביתו. אלא יפקיר הכל, ויד הכל שווין בכל מקום שנאמר "ואכלו אבני עמד" (שם). ויש לו להביא מעט לתוף ביתו, בדרך שמביאין מן ההפקר חמש כדי שמן, חמש עשרה כדי יין; ואם הביא יתר מזה, מתר.

כג. אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד, שנאמר "כי תבאו אל-הארץ, אשר אני נתן לכם" (ויקרא כה,ב) בין בפני הבית, בין שלא בפני הבית. כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב, אסור בעבודה; וכל הספיחין שצומחין בו, אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מפזיב ועד הנהר ועד אמנה אף על פי שהוא אסור בעבודה בשביעית, הספיחין שצומחין בו מתרים באכילה. ומהנהר ומאמנה והלאה, מתר בעבודה בשביעית.

כד. סוריה אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן התורה, גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית פארץ ישראל: כדי שלא יניחו ארץ ישראל, וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב, ומצרים ושנער אף על פי שהם חביבין במעשרות מדבריהם, אין שביעית נוהגת בהן.

כה. עבר הירדן, שביעית נוהגת בה מדבריהם. וספיחי עבר הירדן וספיחי סוריה, מתרין באכילה לא יהיו ארצות אלו, חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, וזרעה בשביעית פרותיה מתרין: שלא גזרו על הספיחין, אלא מפני עוברי עברה; והגויים אינן מצוין על השביעית, כדי שנגזר עליהם.

כו. עירות ארץ ישראל הסמוכות לספר מושיבים עליהם שומר, כדי שלא יפוצו גויים ויבזו פרות שביעית.